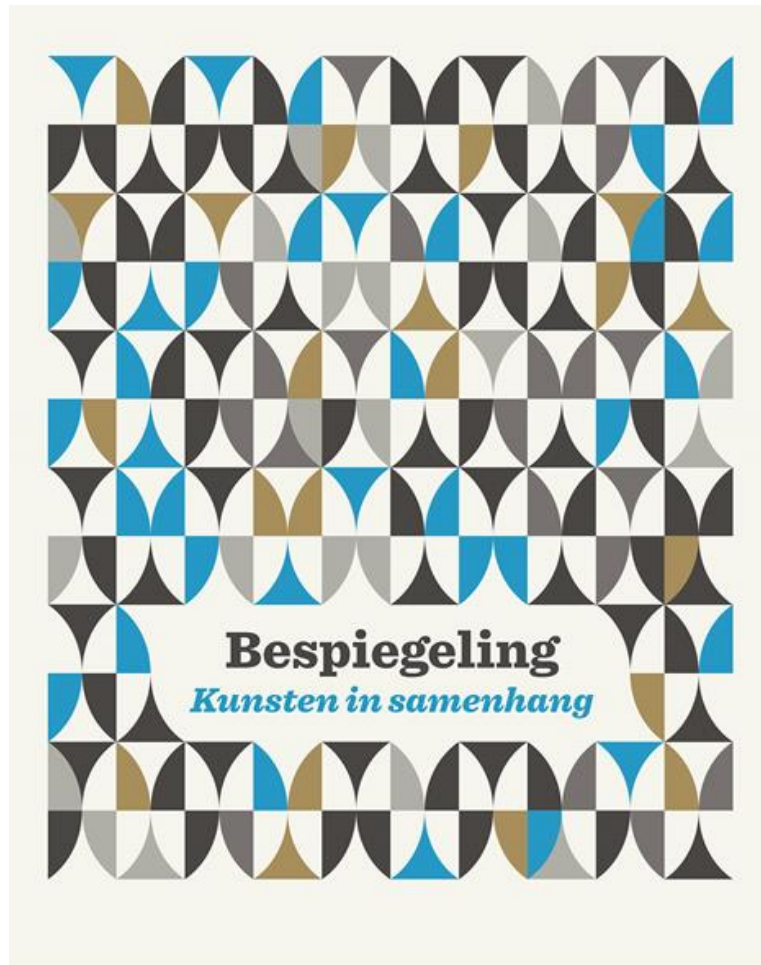

Docentenhandleiding Bespiegeling

Antwoorden Opdrachtenboek VWO

Hoofdstuk 9 Massacultuur

Introductie

1. Strekking antwoord:

De fotograaf maakte geen eigen foto, maar gebruikte een bestaande foto die hij op internet vond. Daarnaast is het kleine jpeg-fotobestand opgeblazen tot meer dan twee meter, waardoor er digitale vervormingen ontstaan.

2. Antwoord:

- Oorlogsfotografie: de ongepolijste, 'onaffe' stijl van de foto sluit aan bij de vaak onscherpe, ruige documentaire stijl die we kennen van oorlogsfoto's.
- Hedendaagse media: door de digitale ruis in het beeld verwijst de foto ook naar het digitale tijdperk en het internet waarop beelden razendsnel verspreid en gedeeld worden.

3. Antwoord: ter beoordeling aan de docent.

4. Antwoord: ter beoordeling aan de docent.

9.1 American Dream

Start

5. Antwoord:

De American Dream is een Amerikaans ideaalbeeld van vrijheid en gelijkheid. Het houdt in dat je toekomst niet wordt bepaald door je rang of stand, maar dat iedereen de kans krijgt om, door hard werken en ondernemen, succesvol te worden.

6. Antwoord, één/enkele van de volgende:

- Er komen veel verschillende vervoersmiddelen in beeld: schip, paard, bus, metro, taxi, fiets.
- Er is een dynamische cameravoering en montage waarbij je een overzicht krijgt van alle toeristische trekpleisters van New York.
- Vanaf het Empire State Building krijgt de kijker een weids panorama te zien met alle hoogbouw van de Metropool.

7. Antwoord, drie van de volgende:

- Dames: je kunt overal betalen op krediet; heren: voor Puerto Ricanen wordt het dubbele gerekend;
- Dames: je hebt je eigen wasmachine; heren: maar je hebt helemaal geen kleren om te kunnen wassen;
- Dames: wolkenkrabbers, mooie auto's, en een bloeiende industrie; heren: je deelt een kamer met twaalf anderen;
- Dames: het leven is goed in Amerika; heren: dat geldt alleen voor de 'witte' bewoners.
- Dames: hier ben je vrij en trots; heren: alleen binnen je eigen etnische gemeenschap.

8. Antwoord:

Bebop

- hoog tempo
- veel akkoordwisselingen
- solo's zijn geïntegreerd in het nummer

Cool Jazz

- laag tempo
- weinig akkoordwisselingen
- Solo's staan centraal, de band speelt 'dienend' aan de solo's

9. Antwoord, twee van de volgende:

- De muziek en Pollocks schilderijen komen al improviserend tot stand, met veel energie.
- De composities van zowel de muziek als de schilderijen klinken en ogen chaotisch en dynamisch.
- Zowel de muziek als de schilderijen zijn 'vol': de muziek kent nauwelijks rustpunten, de schilderijen hebben een overall composities.

10. Antwoord: ter beoordeling aan de docent.

11. Antwoord, drie van de volgende:

- Lage standpunten: met name te zien bij discussie van de mannen aan het einde van de trailer.
- Flashbacks: De trailer begint met de dood van Kane, gaat dan terug naar zijn jeugd en vervolgt in het heden waar er gediscussieerd wordt over Kanes mysterieuze dood.
- Sterke licht/donker effecten: dit is met name te zien in de discussie van de mannen, waarbij gezichten soms helemaal in het donker blijven en andere delen van het lichaam juist oplichten.
- Nb: deep focus is in deze trailer niet goed te zien.

12. Antwoord, drie van de volgende:

- Er zijn geen echte hoofdpersonen, je volgt meerdere mensen uit een familie of gemeenschap.
- Omdat een soap snel en goedkoop gemaakt moet worden zijn er weinig buitenopnames en actiescènes.
- Dialogen zijn het voornaamste middel om het verhaal te vertellen.
- Afleveringen worden afgesloten met cliffhangers. Een spannend moment dat de kijker moet verleiden om verder te kijken.

13. Antwoord: ter beoordeling aan de docent.

14. Strekking antwoord:

Film streeft over het algemeen meer realisme na dan theater. Method acting is een methodiek om emoties zo levensecht mogelijk te verbeelden, dus sluit hier goed bij aan. Omdat het publiek personages in films bovendien van heel dichtbij ziet, is het ook mogelijk om subtiele, diepgevoelde emoties over te brengen.

15. Strekking antwoord:

Bij de opkomst van de rock-'n-roll is de Amerikaanse muziekwereld nog sterk verdeeld in muziek voor een 'wit' en een 'zwart' publiek. Omdat Elvis wit is, maar een zwarte sound heeft slaat hij een brug tussen beide soorten publiek.

16. Strekking antwoord:

Loewy wil met de flitsende stroomlijnstyl zijn ontwerpen vooral een dynamisch en hedendaags karakter geven, wat commercieel aantrekkelijk is. Hij past de stijl daarom zelfs toe op voorwerpen die helemaal niet aerodynamisch hoeven te zijn zoals broodroosters en stofzuigers.

Stijlen en Stromingen

17. Antwoord:

- Er wordt vaak gewerkt op grote formaten.
- Net zoals bij het expressionisme willen kunstenaars willen op een directe manier uiting geven aan dieper liggende gevoelens en deze oproepen bij de kijker.
- De schilderijen bestaan uit vele lagen verf over elkaar heen, dekkend (Pollock) of transparant (Rothko).

18. Antwoord:

- Blues (akkoordenschema's).
- Country (de manier van zingen).
- Rhythm-and-blues (hoog tempo, met accenten op de tweede en de vierde tel).

19. Antwoord:

- Hamilton gebruikt beelden uit reclames, die hij onbewerkt samenvoegt in collages.
- Lichtenstein gebruikt beelden en teksten uit strips, waarbij hij de industriële drukrasters uitvergroot.
- Warhol gebruikt hergebruikt beelden uit de media en van commerciële verpakkingen. Hij reproduceert deze beelden vaak middels zeefdrukken, een industriële techniek die normaliter niet gebruikt werd om kunst mee te maken.

Focus: Van Broadway tot ballet

20. Antwoord:

De uitvinding van de geluidsfilm.

21. Antwoord:

- Gene Kelly doet aan tapdans.
- De muziek wordt uitgevoerd door een bigband.
- Kostuum, hoed en ornamenten aan gebouwen zijn volgens de mode van de jaren dertig.

22. Antwoord:

- Inhoudelijk: het verhaal van *West Side Story* heeft meer diepgang en realisme dan andere musicals omdat het ingaat op de sociale spanningen in New York.
  - Vormgeving: in de muziek wordt het multiculturele karakter van New York benadrukt door elementen uit Zuid-Amerikaanse muziek te gebruiken.
- Of: in de dans wordt het realisme benadrukt door het gebruik van de bewegingstaal van de straat.

23. Antwoord:

Balanchine's neoklassieke dansstijl is gebaseerd op zijn klassieke Russische scholing, maar verwerkt invloeden die hij opdoet tijdens zijn ervaringen in Parijs (expressionistische dans) en New York (showdans). Zo ontstaat een mix tussen klassieke en moderne elementen.

24. Antwoord:

- *Emeralds*: de muziek is langzaam en romantisch, dit past bij het beeld dat Balanchine van Frankrijk schetst (Fauré is bovendien een Franse componist).
- *Rubies*: de muziek is opzwevend, met 'jazzachtige' ritmes en akkoorden, dit past bij Amerika (Stravinsky is – net als Balanchine – een naar de VS verhuisde Russische immigrant).
- *Diamonds*: de muziek is statig en dramatisch, dit past bij het Russische hof (Tsjaikovski is een Russische componist die muziek schreef voor de beroemdste klassieke Russische balletten, zoals *Het Zwanenmeer*, *De schone slaapster* en *De Notenkraker*).

25. Antwoord:

Het driedelige ballet *Jewels* heeft weliswaar drie thema's, maar geen herkenbaar plot, of historische kostuums of decors. De choreografie is eerder een gedante interpretatie van de muziek, dan een duidelijk verhaal. Er wordt geen gebruik gemaakt van mimegebaren. De choreograaf heeft hierdoor meer vrijheid en het publiek meer aandacht voor de dans zelf.

26. Antwoord:

Klassiek, twee van de volgende:

- De choreografie maakt gebruik van het bewegingsidoom van klassiek ballet (pirouettes en sprongen).
- Er wordt gedanst op spitzen.
- De kostuums verwijzen naar de ballettraditie (spitzen/balletschoenen, maillot en tiara).
- De muziek is gecomponeerd voor een klassiek symfonieorkest en kent klassieke orkestraties.

Broadway, twee van de volgende:

- De bewegingen zijn losser dan bij klassiek ballet.
- De choreografie is eclectisch; bevat elementen van jazzdance, ballroom en tapdans.
- De muziek kent jazzachtige ritmes en akkoorden.

27. Antwoord:

Om tot artistieke vernieuwing te komen, dien je volgens Balanchine eerst de traditie volledig te kennen. In nieuw werk zijn altijd invloeden uit eerdere periodes en stromingen te herkennen.

28. Antwoord:

In *West Side Story* kent het verhaal meer diepgang, de voorstelling heeft ook een sociaal-maatschappelijke dimensie. *Jewels* is een abstract ballet, de voorstelling heeft wel een thema, maar geen verhaal.

9.2 Experiment en engagement

Start

29. Strekking antwoord:

Conceptuele kunst is kunst waarbij het idee of het artistieke concept belangrijker is dan de esthetiek of techniek. Voorbeelden van conceptuele kunstwerken die in het tekstboek behandeld worden zijn o.a. *Factum I* en *Factum II* van Robert Rauschenberg, *4'33"* van John Cage en *Untitled* van Donald Judd.

30. Antwoord:

- Grotowski's sober theater is zeer fysiek, tekst is afwezig of speelt een minder belangrijke rol.
- Alles wat niet tot de essentie behoort moet wijken: decor, kostuums, licht en grime.

31. Strekking antwoord:

In expressionistisch werk als dat van Pollock staat het gevoel centraal. Tijdens het schilderen probeert Pollock in trance te raken om zo het denken uit te schakelen. Het werk van Rauschenberg lijkt ook heel expressief, maar is juist beredeneerd en conceptueel. Zijn doeken lijken expressief, maar zijn heel precies gekopieerd.

32. Strekking antwoord:

Drie autonome kunstenaars uit drie verschillende disciplines werken samen aan één werk vanuit ieder hun eigen discipline.

33. Antwoord:

Overeenkomst, één van de volgende:

- Beide kunstenaars bewegen zich op het grensgebied tussen theater en beeldende kunst.
- Beide kunstenaars proberen de grens tussen kunst en het dagelijks leven op te heffen.

Verschil:

- In de happenings van Kaprow gaat het om een gezamenlijke ervaring die kunstenaar en publiek samen vormgeven; in de performance van Beuys staat de persoon van de kunstenaar centraal.

34. Antwoord:

Theatermakers, twee van de volgende:

- Jonge theatermakers verwijten de toneelwereld ondemocratisch te zijn; er is te weinig ruimte voor inbreng van acteurs.
- Jonge theatermakers verwijten de toneelwereld elitair te zijn.
- Jonge theatermakers verwijten de toneelwereld dat er te weinig (ver)nieuw(end) of maatschappelijk repertoire wordt gespeeld.
- Veel jonge theatermakers vinden ook de schouwburg zelf ouderwets.

Componisten:

- Jonge componisten verwijten de bestaande muziekinstituties dat er te weinig hedendaagse muziek wordt gespeeld.

35. Strekking antwoord:

De traditionele schouwburgen met een lijsttoneel hebben een grote zaal en een verhoogd podium, met aan weerszijden coulissen. Het publiek kijkt dus van enige afstand naar een omlijst podium.

Vlakkevloertheaters zijn meestal kleiner en hebben geen verhoogd speelveld. Het publiek op de eerste rijen zit dus op dezelfde hoogte als de spelers.

36. Antwoord:

De seriële muziek ontstaat door een zeer wiskundige manier van componeren zij is geen uiting van gevoel, maar van theorieën en formules.

37. Antwoord:

Minimalistische kunstenaars streven naar een vorm in zijn essentie: minimaal, zonder verhaal en zonder emotionele lading. Bausch gebruikt weliswaar eenvoudige bewegingen die vaak worden herhaald, maar zet ze in om de expressieve zeggingskracht te vergroten.

38. Strekking antwoord:

Met *Sgt. Pepper* wordt de popmuziek 'volwassen'. Het album is een stuk complexer en gelaagder dan de popmuziek tot dan toe. Het is een conceptalbum met een doorlopend verhaal, de muziek kent veel verschillende stijlen en instrumenten (waaronder zelfs een symfonieorkest). De hoes is ontworpen door beeldend kunstenaars en de songteksten worden op de binnenhoes afgedrukt (en dus serieus genomen).

39. Antwoord, drie van de volgende:

- De hoofdpersoon gooit zijn horloge weg (hij wil niet langer volgens de kloktijd leven).
- De muziek bezingt een 'wild leven' (het rocknummer *Born to be wild*, uitgevoerd door Steppenwolf).
- Het uiterlijk van de hoofdpersonen: ze hebben lang haar en hippiekleding (ze passen zich niet aan de conventies uit hun tijd aan).
- Ze rijden door uitgestrekte, lege natuur (met de eindeloze highway als vrijheidssymbool).
- Ze rijden motor zonder helm.

40. Antwoord:

Muzikale aspecten, drie van de volgende:

- Er wordt een eenvoudig repeterend akkoordenschema gebruikt.
- De zang van Johnny Rotten is half gezongen, half geschreeuwd, nauwelijks in harmonie met de akkoorden.
- Het geluid van de gitaren wordt vervormd (*distortion*-effecten).
- Het 'no future' wordt door de overige bandleden luid gescandeerd in plaats van gezongen.

Tekstueel aspect:

- Het nummer heeft een politieke, anti-autoritaire boodschap gericht tegen het Britse koningshuis.

Stijlen en Stromingen

41. Antwoord:

Overeenkomst, een van de volgende:

- Beide nummers zijn zeer dansbaar.
- Beide nummers zijn uptempo.
- Beide nummers hebben een groove met swingfeel.

Verschil, een van de volgende:

- In 'Get Up' (en in funk in het algemeen) ligt de nadruk op ritme en speelt melodie vaak een ondergeschikte rol; in 'Stayin' Alive' (en in disco in het algemeen) spelen herkenbare melodieën en catchy zanglijnen juist een grote rol.
- 'Get Up' heeft een rauw geluid, 'Stayin' Alive' heeft een glad geproduceerd geluid.
- James Brown is aanvankelijk vooral bij een zwart publiek populair, de Bee Gees zijn juist vooral bij een wit publiek populair.

42. Strekking antwoord:

De muziek en de kleding delen dezelfde *do it yourself*-mentaliteit: het is rauw, eenvoudig en ongekunsteld. Veel punkbands brengen hun muziek uit op eigen, onafhankelijke platenlabels. Westwood verknipt en vermaakt haar kleding zelf.

Focus: Kritiek en vernieuwing

43. Strekking antwoord:

Het existentialisme is een filosofische stroming die na de Tweede Wereldoorlog opkomt in Parijs en die de zinloosheid en toevalligheid van het bestaan als uitgangspunt heeft. Omdat volgens existentialisten God niet bestaat zal de mens zelf op zoek moeten gaan naar een betekenisvol leven. Na de gruwelen van de Tweede Wereldoorlog twijfelen velen aan de mogelijkheid van een zinvol bestaan.

44. Antwoord, twee van de volgende:

- De hoofdpersonen wachten, maar het wordt niet duidelijk waarom.
- De hoofdpersonen praten in absurde taal: ze praten niet echt met elkaar, spelen absurde woordspelletjes en bezigen holle frasen.
- Decor en spel zijn niet realistisch.

45. Strekking antwoord:

Er is geen plotontwikkeling, nauwelijks handeling, decor en rekwisieten zijn minimaal. Het publiek kan dus niet wegdromen bij het verhaal. De acteurs moeten het wachten en de verveling overbrengen zonder dat het saai wordt.

46. Antwoord:

- Eerste couplet: de radio verkoopt holle praat, die de verbeelding afremt.
- Tweede couplet: de tv verkoopt onzinreclames, die niet aan de ik-persoon zijn besteed.

47. Antwoord, een van de volgende:

- Popmuziek bedient zich vaak van spreek- of straattaal in plaats van het algemeen beschaafde Standard-English, omdat straattaal authentieker is en dichter staat bij een jong publiek.
- Straattaal past goed bij het antiburgerlijk imago van The Rolling Stones.
- De dubbele ontkenning en het gebruik van spreektaal doen het lied krachtiger, rauwer en agressiever klinken.

48. Antwoord:

Androgynie, twee van de volgende:

- Hij draagt laarzen met hoge hakken.
- Hij draagt make-up.
- Hij draagt oorbellen.
- Hij heeft lang, geverfd haar.

Dit zorgde voor ophef omdat:

In het begin van de jaren zeventig de oudere generatie minder liberaal en progressief was.

49. Antwoord, ten minste drie van de volgende:

Tekstueel, één van de volgende:

- In de eerste zin zingt Bowie dat hij in de hemel is: *'Look up here, I'm in heaven'*.
- De tweede regel is een verwijzing naar zijn ziekte: *'I've got scars that can't be seen'*.
- Enkele regels verder zingt Bowie dat hij in gevaar is: *'Look up here, man, I'm in danger'*.
- In de laatste regels klinkt berusting door, alsof hij zijn strijd tegen de dood heeft opgegeven: *Oh I'll be free / Just like that bluebird / Oh I'll be free/ Ain't that just like me.'*
- De titel verwijst naar wederopstanding: Lazarus is een persoon in het evangelie van Johannes, die door Jezus uit de dood wordt opgewekt.

Muzikaal, één van de volgende:

- Het laatste woord *'me-e-e'* blijft haperen. Bowie's stem lijkt te breken van de pijn.
- Als Bowie is uitgezongen, gaat de muziek door: de saxofoonsolo neemt het over.

Visueel, één van de volgende:

- Een magere Bowie ligt in een ziekenhuisbed en zweeft vervolgens iets boven het matras, alsof hij begint aan zijn reis naar de hemel.
- De geblinddoekte Bowie heeft een getergde uitdrukking, alsof hij veel pijn heeft.
- Later zit Bowie aan tafel een (afscheids)brief te schrijven.
- Aan het einde zien we een trillende Bowie een kast instappen; het laatste dat we van hem zien is zijn hand die de kastdeur van binnenuit dichttrekt.

50. Strekking antwoord:

Aanvankelijk was *Changes* een opgewekt en optimistisch nummer over verandering, dat in verband gebracht kan worden met Bowie's vele gedaanteverwisselingen. Na Bowie's overlijden lijkt de verandering te verwijzen naar de overgang van leven naar dood.

51. Strekking antwoord:

Wachten op Godot is een absurdistisch theaterstuk over wachten, maar voor de inwoners van New Orleans biedt het veel herkenning. Zij wachten al meer dan een jaar op noodhulp, het stuk symboliseert zo hun eigen wachten.

9.3 Postmodernisme

Start

52. Antwoord, vier van de volgende:

- Traditionele samenlevingsvormen, bijvoorbeeld gezin en huwelijk, zijn minder hecht.
- De samenleving is meer gericht op het individu, minder op sociale verbanden.
- De industriële maatschappij verandert in een informatiemaatschappij.
- Wetenschappers twifelen of de absolute 'waarheid' wel bestaat.
- 'Het einde van de grote verhalen' (Lyotard): het vertrouwen in geloof en ideologieën neemt af.

53. Antwoord:

Less is more (modernistische architectuur), drie van de volgende:

- Vormgeving moet functioneel zijn (form follows function).
- Versieringen en ornamenten zijn taboe.
- Streng, zakelijk.
- Veel gebruik van glas en beton.

Less is a bore (postmodernistische architectuur), drie van de volgende:

- Vormgeving moet herkenbaar zijn.
- Versieringen en ornamenten zijn toegestaan.
- Speels, ironisch.
- Hergebruik en vermengen van verschillende stijlelementen.

54. Antwoord, strekking:

- Populaire cultuur: Michael Jackson is een wereldster die miljoenen platen verkoopt.
- Kunst: de sculptuur wordt tentoongesteld in kunstinstututen zoals galeries en musea.
- Kitsch: de vormgeving is afgeleid van goedkoop gemaakte beeldjes die je op je schoorsteenmantel kunt zetten.

55. Antwoord, drie van de volgende:

- Er wordt geciteerd uit het Bauhaus (kostuums Triadisch ballet).
- De vormen volgen het lichaam niet (dus niet form follows function).
- Door de felle keuren en de hoekige vormen oogt de jurk fragmentarisch in plaats van als een geheel.
- Er worden speelse 'vreemde' elementen gebruikt zoals het uitroepteken.

56. Strekking antwoord:

Postmodernisme in de reclame betekent vaak dat er met de reclameboodschap wordt gespeeld:

- Bij KesselsKramer wordt de spot gedreven met de reclameboodschap. Negatieve eigenschappen worden benadrukt in plaats van positieve.
- Bij Toscani is het product (kleding) helemaal afwezig en wordt er ingegaan op een sociaal-maatschappelijk thema.

57. Antwoord, drie van de volgende verschillen:

Public Enemy:

- Drukke sound met vele geluidslagen over elkaar.
- Politieke, activistische boodschap.
- Dreigend geluid, o.a. door het gebruik van 'noise' samples.
- Agressieve voordracht: woorden worden met kracht uitgesproken.

De La Soul

- Helder geluid, verschillende instrumenten zijn goed hoorbaar.
- Positieve boodschap: zeg nee tegen drugs.
- Vrolijk geluid, o.a. door gitaarloopje en blazers.
- Ontspannen voordracht: raps klinken vloeiend en nonchalant.

58. Strekking antwoord:

Beyoncé:

- Hiphopelementen: de grote nadruk op het ritme en de repeterende geluiden.
- Afwijkend: er wordt gezongen in plaats van gerapt.

De Jeugd van Tegenwoordig:

- Hiphopelementen: raps en repeterende geluiden.
- Afwijkend: alle geluiden zijn elektronisch en neigen sterk naar dancemuziek.

-

59. Antwoord:

- Postmodernisten vinden dat kunst niet altijd origineel hoeft te zijn. Hergebruik mag dus.
- Postmodernisten spelen vaak met de betekenissen van culturele symbolen. Het plaatsen van bestaande symbolen in een andere of nieuwe context is een manier om dit vorm te geven.

60. Antwoord:

Sherman gebruikt de bestaande filmtaal van Hollywood in haar foto's. Omdat die stijl universeel herkenbaar is kan ze ermee spelen door zelf vrouwelijke rollen aan te nemen die afkomstig lijken uit films.

61. Antwoord, twee van de volgende:

- Er worden verschillende soorten muziek gebruikt.
- Verschillende filmstijlen komen voorbij: kleur/zwart-wit, hoge kwaliteit/videokwaliteit, westers/Japans.
- De luchtige voice-over contrasteert met de harde geweldsscènes.

62. Strekking antwoord:

In de clip wordt gesuggereerd dat de muziek live is opgenomen tijdens een concert met verschillende muzikanten en personages. In werkelijkheid is de muziek van Frontier psychiatriest geheel opgebouwd uit samples.

63. Antwoord:

The Clock is helemaal opgebouwd uit bestaande korte stukjes filmmateriaal. Een dj doet feitelijk hetzelfde: hij maakt muziek die opgebouwd is uit bestaande stukken muziek en geluid.

Stijlen en stromingen

64. Antwoord, drie van de volgende:

- Het vermengen van verschillende stijlen en genres (of: stilistisch onzuiver).
- Het hergebruiken van bestaand materiaal.
- Het vervagen van grenzen tussen populaire cultuur en kunst ('lage' en 'hoge' kunst).
- Voorkeur voor ironie en parodie.

Focus: Postmodernisme

65. Strekking antwoord:

Het gebouw zelf is eenvoudig: een rechthoekige basisvorm. Toevoegingen en versieringen aan het gebouw maken onmiskenbaar duidelijk wat de functie is: een grote zuil met lichtreclame aan de rechterzijde, het logo dat rondom op de gevel geplaatst is en de vooruitstekende motorfiets.

66. Antwoord, drie van de volgende:

- Het gebouw is opgebouwd uit eenvoudige geometrische basisvormen.
- Het gebouw is functionalistisch: er zijn nauwelijks versieringen ('less is more').
- Het gebouw heeft een industrieel, strak uiterlijk.
- Er is veel beton gebruikt, een favoriet bouw materiaal van modernisten.

67. Antwoord, strekking:

Postmoderne architecten vinden dat modernistische gebouwen gelijkvormig zijn en geen eigen identiteit hebben. Het kerkgebouw is nauwelijks herkenbaar als een kerk. Het zou ook een tankstation of een kantoorpand kunnen zijn. Dit is bij het Harley Café niet het geval. Door alle toevoegingen is dit een iconisch gebouw dat aan iedere voorbijganger duidelijk maakt wat haar functie is. In dat verband zijn de 'versieringen' aan het Harley Café wel degelijk functioneel te noemen.

68. Antwoord:

- De vormgeving van de toren sluit aan bij het idee dat hier kunstschaten liggen die bescherming behoeven.
- De toren is goudkleurig, wat verwijst naar de kostbaarheid van haar inhoud.
- De toren heeft geen ramen en door de omhoog wijzende punten doet hij denken aan een versterkte vesting.

69. Hadids gebouw is qua vorm grillig, maar door de vloeiende vormen en de monochrome kleuren komt het toch over als een eenheid. Daardoor komt het gebouw niet over als deconstructivistisch.

70. Antwoord, drie van de volgende:

- De gevels van het gebouw zitten vol letterlijk citaten uit de Zaanse cultuurhistorie.
- Door de ogenschijnlijk 'rommelige' ordening van bouwelementen worden citaten niet verborgen, maar juist benadrukt.
- Het gebouw zit vol details en versieringen.
- Het gebouw oogt kleurig, speels en vrolijk.

71. Antwoord, strekking:

- Rol van de architect: Voor het postmodernisme beschouwen architecten zichzelf minder als kunstenaars en wordt het citeren van elkaars werk beschouwd als een eer.
- Postmoderne architectuur: postmoderne gebouwen hebben een uitgesproken, specifieke visuele stijl. Het 'handschrift' van de architect is duidelijk herkenbaar, waardoor het is dus problematischer is dan vroeger wanneer anderen hiermee aan de haal gaan.

72. Antwoord:

Plagiaat heeft te maken met de gedachte dat er unieke, originele ideeën bestaan die verbonden zijn aan een enkel persoon. Het postmodernisme stelt begrippen als 'authenticiteit' en 'originaliteit' juist ter discussie en gaat ervan uit dat de originaliteit van ideeën nooit vastgesteld kan worden, en al helemaal niet terug te voeren is op een enkel persoon.

73. Strekking antwoord:

- Het Intell Hotel is een echte 'gedecoreerde schuur': het uiterlijk van het gebouw is een façade waarachter een standaard rechthoekig bouwvolume zit. Binnen- en buitenkant van het gebouw staan los van elkaar.
- Bij het Cultuurcluster is het idee van de 'gedecoreerde schuur' omgedraaid. De rechthoekige basisvorm is aan de buitenkant vrijwel onversierd, maar wordt doorsneden met vormen gebaseerd op Zaanse huisjes die aan de binnenkant zijn bekleed met houten groene planken. Hierdoor lopen de binnen- en buitenkant van het gebouw in elkaar over en zijn decoratieve elementen volledig geïntegreerd in het totale ontwerp.

9.4 Globalisering

Start

74. Antwoord, drie van de volgende:

- Kunstenaars exposeren over de hele wereld, in Azië, Afrika en Zuid-Amerika ontstaan nieuwe kunstcentra en kunstfestivals.
- De kunstmarkt globaliseert, kunstenaars verkopen hun werk wereldwijd.
- Steeds meer kunstenaars uit niet-westerse landen maken internationaal carrière.
- Steeds meer kunstenaars werken op het grensvlak van culturen.

75. Antwoord, twee van de volgende:

- Hirst 'maakt' veel van zijn kunst niet zelf, hij werkt met een heel team van assistenten.
- Hirst werkt als een reclameman: hij weet veel media-aandacht te genereren met steeds nieuwe spectaculaire onderwerpen voor zijn kunst, en de sterrenstatus van hemzelf als persoon.
- Hirst maakt de handelswaarde van zijn kunstwerken vaak tot thema (zijn werk *For the love of God* had als verkoopprijs het astronomische bedrag van 50 miljoen pond).

76. Antwoord:

De werken zijn aanvankelijk niet bedoeld als autonome kunst, maar als gebruiksvoorwerp. Door de plaatsing op een prestigieuze kunsttentoonstelling verandert de context. De tentoonstellingswaarde wordt belangrijker dan de gebruikswaarde. Tegelijkertijd bevragen ze het westerse onderscheid tussen autonome kunst en toegepaste kunst.

77. Antwoord, drie van de volgende:

- Schlingensiefs project is gebaseerd het populaire tv-format op *Big Brother*.
- Door de webcams zijn de deelnemers ook via internet te volgen (een relatief nieuw fenomeen in het jaar 2000).
- Schlingensief laat een filmmaker en cameraploeg zijn project filmen.
- Schlingensief weet met zijn controversiële project veel media-aandacht te genereren.

78. Strekking antwoord:

Schlingensief is een felle tegenstander van de extreemrechtse FPÖ-partij. Juist door hun ideeën over immigratie uit te vergroten hoopt hij de consequenties van deze opvattingen bloot te leggen en een debat uit te lokken.

79. Strekking antwoord:

- Bailey wil de toeschouwer aan het denken zetten over de koloniale geschiedenis, door te verwijzen naar *human zoos*.

Of: Bailey wil de toeschouwer ervan bewustmaken dat de westerse blik op Afrikanen is gevormd door vooroordelen en dat blank en zwart nog altijd sterk gescheiden leven.

- Bailey's critici verwijten hem dat hij als blanke de zwarte acteurs tentoonstelt en zo hetzelfde doet als de blanken in het verleden deden. En bovendien zo deze traumatische episode uitbuit voor eigen gewin.

80. Strekking antwoord:

De Chinese regering heeft Ai Weiwei zijn vrijheid om te reizen afgenomen, maar kan niet voorkomen dat hij exposeert tijdens een toonaangevende kunstmanifestatie en zich in zijn werk daar kritisch uitlaat over zijn gevangenschap.

81. Strekking antwoord:

Letterlijk: deze reddingsvesten zijn door vluchtelingen op het Griekse eiland Lesbos achtergelaten. Het kunstwerk bestaat uit gevonden voorwerpen (*objet trouvés*).

Figuurlijk: het gaat om het thema 'redden'. Zijn Europeanen bereid om vluchtelingen de helpende hand te bieden of laten ze hen 'zwemmen'? Het kunstwerk maakt de anonieme vluchtelingen zichtbaar die via Lesbos naar Berlijn zijn gereisd.

82. Antwoord:

De Guerrilla Girls bekritisieren het fenomeen dat vrouwen in de kunstgeschiedenis wel vaak als onderwerp voorkomen, (naakt) afgebeeld op schilderijen, maar dat ze als kunstenaar sterk zijn ondervetegenwoordigd in de meeste belangrijke musea.

83. Antwoord, twee van de volgende:

- Beiden nemen in hun werk steeds verschillende rollen aan.
- Beiden maken gebruik van veel verschillende muzikale stijlen.
- Hun muziek heeft vaak een geëmancipeerde boodschap.

84. Strekking antwoord:

Het vooroordeel over de traditionele ondergeschikte rol van vrouwen in de Arabische wereld wordt ontkracht. Dit gebeurt door stoere Arabische vrouwen te tonen die samen met mannen op straat dansen en met auto's door de woestijn racen.

Stijlen en Stromingen

85. Antwoord:

Disco, twee van de volgende:

- De 'gladde', gelikte sound.
- De rijke orkestratie met o.a. strijkers.
- De natuurlijke klank van de drums.

Dance, twee van de volgende:

- De doorlopende synthesizerloop (arpeggio genoemd).
- Het 'stapelen' van meerdere lagen drums over elkaar.
- Het gebruik van elektronisch klinkende geluidseffecten.

Focus: Dansen tussen culturen

86. Antwoord:

Minimalisme, twee van de volgende:

- De bewegingen zijn eenvoudig en alledaags.
- De bewegingen worden steeds herhaald.
- De muziek is kaal en repetitief.

Expressionisme, één van de volgende:

- De bewegingen worden met een expressieve felheid uitgevoerd.
- De danseressen herhalen de bewegingen totdat ze zichtbaar uitgeput zijn, geeft dit een emotionele lading.

87. Antwoord:

De cameravoering gaat mee met de bewegingen van de danseressen. De montage is hoekig, op de maat van de muziek.

88. Antwoord: Ter beoordeling aan de docent. Strekking:

- Vóór De Keersmaeker: dit is een schending van het auteursrecht. Kunstenaars en kunstwerken dienen beschermd te worden tegen het kopiëren door anderen.
- Vóór Beyoncé: in een globaliserende wereld waarin sampling de norm is, is het niet meer van deze tijd om streng het auteursrecht te bewaken. Beyoncé brengt een ode, daar is niets mis mee.

89. Strekking antwoord:

Dans bedient zich niet van gesproken taal, maar van bewegingstaal; de taalbarrière is daardoor kleiner. Bovendien: dans is vaak abstracter, minder verhalend dan bijvoorbeeld teksttoneel, en daardoor universeler.

90. Antwoord:

Westers:

- De bewegingstaal is deels gebaseerd op de westerse moderne danstraditie.

Indiaas, een van de volgende:

- De bewegingstaal is deels gebaseerd op Indiase Kathak.
- De muziek bevat Indiase ritmes en instrumenten.

91. Strekking antwoord:

Klassieke dans is onderdeel van een traditie en heeft daardoor vaste vormen en technieken die de choreograaf en dansers weinig vrijheid laten. Moderne dans heeft meer vrijheid, maar het is ook een zoektocht om die vrijheid te begrenzen en de juiste vorm te vinden.

92. Antwoord:

Moderne dans.

Streetdance.

Kungfu of Chinese krijgskunst.

93. Antwoord:

Muziek en dans kunnen zich beide bewegen tussen culturen, elementen van verschillende culturen opnemen en versmelten. Sutra kent momenten waarin oosters en westers los van elkaar staan, maar ook momenten van versmelting.

94. Antwoord:

Rosas danst Rosas put uit invloeden uit de westerse danstaal.

Kaash kent invloeden uit de Britse en de Bengaalse cultuur, elementen uit beide oorspronkelijke culturen zijn in het werk nog te herkennen.

In *Sutra* de elementen zozeer met elkaar gemengd dat er iets heel nieuws lijkt te ontstaan dat nauwelijks in een genre te plaatsen is.

9.5 Netwerken

Start

95. Strekking antwoord:

Netwerkmaatschappij heeft betrekking op de technologie van internet en draadloze communicatie die een steeds grotere rol speelt in het dagelijks leven.

Daarnaast heeft de term betrekking op ons gedrag, dat daar mede een gevolg van is: de technologie stelt ons in staat om razendsnel contact leggen anderen, onafhankelijk van tijd en plaats.

96. Strekking antwoord:

Foucault schetst een samenleving als een panopticum, een koepelgevangenis, waar iedereen elkaar in de gaten houdt. Bartholl laat met zijn werk zien dat het internet alom vertegenwoordigd is, en dat ons landschap helemaal digitaal in kaart is gebracht.

97. Antwoord:

Door een vernietigd werk te reconstrueren laat Allahyari zien dat het kapotmaken van een beeld niet betekent dat het helemaal verdwijnt.

Door het beschikbaar stellen en verspreiden van de 3D-software van de beelden stelt Allahyari anderen in staat de vernietigde beelden te vermenigvuldigen.

98. Antwoord: strekking

De media geven de realiteit niet alleen weer, maar 'maken' ook nieuwe realiteit. Een hyperrealiteit is een wereld waarin zoveel geconstrueerde beelden in omloop zijn dat we 'echt' niet meer van 'nep' kunnen onderscheiden. Onze realiteit wordt bepaald door situaties die we nooit hebben meegemaakt, maar vooral kennen uit nieuwsuitzendingen en films, zoals oorlogen, een natuurramp of een rechtszaak.

99. Antwoord:

De opera maakt gebruik van 3D-animaties, een typisch aspect van veel games.

Interactiviteit, een ander typisch aspect van games wordt niet gebruikt in de opera. Het publiek heeft geen invloed op het verloop van de voorstelling.

100. Antwoord, drie van de volgende:

De plots zijn complexer dan bij soaps.

Er zijn hogere budgetten voor opnames op locatie, aankleding en special effects.

Omdat er een groep vaste abonnees is, is er meer ruimte voor artistieke en experiment.

Omdat de series online worden aangeboden kan de kijker meerdere afleveringen achter elkaar bekijken.

101. Antwoord, twee van de volgende:

Beide werken bevatten elementen van theater en beeldende kunst.

In beide werken speelt de participatie van publiek en deelnemers een grote rol. Zonder die participatie is er feitelijk geen werk.

In beide werken speelt improvisatie een belangrijke rol. Enkele zaken zijn vooraf vastgelegd, maar het exacte verloop wordt door alle deelnemers live bepaald.

102. Strekking antwoord:

De werken die Conijn maakt zijn een middel of aanleiding voor het uiteindelijke kunstproject dat meestal bestaat uit een reis met het zelfgemaakte vervoersmiddel. Het hele proces van voorbereiding, uitvoering en verslaglegging vormt het kunstwerk.

103. Antwoord, drie van de volgende:

- De gekozen wijken zijn geen chique buurten, maar volksbuurten in grote steden.
- De voorstellingen gaan over lokale onderwerpen die wijkbewoners aandragen.
- De voorstellingen worden door professionele acteurs samen met wijkbewoners gemaakt.
- De voorstellingen worden in de wijk opgevoerd, in de huiskamers van bewoners.

104. Antwoord, twee van de volgende:

- Harings cartooneske stijl oogt vriendelijk en speels.
- Haring gebruikt een heldere, universele beeldtaal waar velen zich in kunnen herkennen.
- Haring heeft een positieve maatschappelijke boodschap (stop aids).

105. Antwoord:

Hybride kan betrekking hebben op een kunstpraktijk waarin de kunstenaar zowel autonoom als toegepast werkt.

Hybride kan ook betrekking hebben op de samenwerking tussen kunstenaars met andere disciplines buiten de kunsten. Dit is het meest zichtbaar in praktijken van CuteCircuit en Daan Roosegaarde, waarin technologie en kunst elkaar ontmoeten.

106. Antwoord: Dit is een standpuntvraag, dus het gaat erom of de onderbouwing van de leerling acceptabel is.

Mogelijke redenties:

- Ja, het werk staat terecht in dit boek want het is een bijzonder project met een kunstzinnige totaalvisie, vergelijkbaar met bv het St. Pietersplein of Versailles.
- Nee, het eiland heeft weliswaar een bijzondere vorm, maar er is geen echte kunstenaar bij betrokken. Het is vooral een knap staaltje in technische zin.

Stijlen en Stromingen

107. Antwoord: strekking

Street art is een containerbegrip dat duidt op alle spontaan aangebrachte visuele uitingen in de openbare ruimte. Graffiti is een specifieke vorm van street art, waarbij schilderijen zijn aangebracht met markers of spuitbussen.

Focus: Publiek als mede-maker

108. Antwoord, drie van de volgende:

- Scènes met acteurs.
- Stopmotion 3D-animatie met bijvoorbeeld klein, Legofiguren, objecten of poppen.
- Getekende animaties .
- Computeranimaties.

109. Antwoord, twee van de volgende:

- De fragmenten zien er veelal knullig en amateuristisch uit.
- De scènes bevatten veel humor: vaak omdat personages uit het oorspronkelijke verhaal zijn vervangen (bijvoorbeeld door een hond), of omdat de scene zich in een andere context afspeelt dan het origineel (bijvoorbeeld in een badkuip).
- Er zijn veel verwijzingen naar andere films en verhalen (bijvoorbeeld *Yellow Submarine* van The Beatles, The Simpsons, Sherlock Holmes, *The big Lebowski*)

110. Antwoord:

- Alle scènes volgen vrij nauwkeurig het verhaal van de originele *Star Wars*-film.
- In veel scènes wordt de geluidstrack met de originele muziek, dialogen en geluidseffecten uit *Star Wars* gebruikt.

111. Antwoord, strekking

Ain't no grave is het laatste nummer van de overleden Johnny Cash, dat onder andere gaat over sterfelijkheid. The Johnny Cash project maakt de artiest feitelijk 'onsterfelijk', omdat de clip zich continu blijft vernieuwen en verversen. Johnny Cash leeft in symbolische zin voort in het project.

112. Antwoord, strekking:

Crowdsourcing betekent dat het publiek met behulp van het internet ingeschakeld wordt om input te geven aan de realisatie van een bepaald project of product. In dit geval is het product een kunstwerk.

113. Antwoord, strekking:

Het verhaal dat de kunstenaars op gang brengen ontstaat door de reactie van verschillende media op elkaar. Internet, kranten, tijdschriften, tv, iedereen reageert op elkaar en beïnvloedt elkaar. Daarnaast beperkt het verhaal zich ook niet tot één discipline. Het verspreidt zich door middel van geschreven tekst, beelden en video.

114. Antwoord, strekking:

De makers wijzen op een tegenstrijdigheid in onze omgang met dieren. Aan de ene kant hebben we dieren die we goed verzorgen en beschermen. Aan de andere kant zijn er dieren die we houden om op te eten of leer van te maken. Van die dieren weten we weinig en daar bekommeren we ons nauwelijks om.

115. Antwoord, strekking:

De 'directeur' van het bedrijf zegt dat mensen zich niet druk zouden moeten maken over een exclusief paar schoenen van roggeleer, maar over het feit dat je voor slechts 20 dollar een flitsend paar sneakers koopt dat in erbarmelijke omstandigheden in een derdewereldland gemaakt is. Hiermee doet hij een appel op het feit dat we in rijke landen relatief goedkope goederen kunnen kopen omdat mensen elders uitgebuit worden.

116. Antwoord:

Dit is een standpuntvraag, dus het gaat erom of de onderbouwing van de leerling acceptabel is.

Mogelijke redeneringen:

- In *Star Wars uncut: a new hope* is de rol van het publiek het grootst omdat het echt maker is en met elke gekozen scene mag doen wat het wil. (Bij bv *The Johnny Cash project* is die vrijheid veel meer beperkt).
- In *The Johnny Cash project* is de rol van het publiek het grootst omdat het project altijd 'open' blijft. Iedereen kan steeds weer nieuwe tekeningen toevoegen en daarmee de uiteindelijke clip beïnvloeden.
- In *Rayfish Footware* is de rol van het publiek het grootst, omdat het publiek bepaalt of en hoe het project zich verspreidt via allerlei media. Zonder die inbreng ontstaat er geen 'mediaverhaal', waar de makers op uit zijn.

Examentraining 1: Videoclips: van reclame tot videokunst

117. Antwoord:

- De band komt niet in beeld.
- De zanger playbackt het nummer niet mee.

118. Antwoord, drie van de volgende:

- De clip start zonder muziek, Michael Jacksons nummer begint pas na een tijdje.
- Er wordt naast muziek van het nummer ook typische filmmuziek gebruikt.
- Er zijn begin- en eindtitels.
- De clip heeft een verhaal met een kop en staart.

119. Antwoord, een van de volgende:

- Thriller is vormgegeven als een horrorfilm, een genre dat over de hele wereld populair is.
- Thriller gaat over een verliefd stelletje, een universeel herkenbaar thema.

120. Antwoord:

Voordelen:

- Door het internet heeft een muziekvideo zijn eigen bestaansrecht, hij dient niet meer alleen als bijproduct voor de verkoop van de muziek.
- Iedereen kan zelfgemaakte clips op internet plaatsen. Het is 'een podium waar iedereen op kan klimmen'.

Nadeel:

- Het internet is zo immens dat de kans groot is dat je clip nauwelijks gezien wordt.

121. Antwoord:

De clip van OK GO is duidelijk low budget gemaakt en past daardoor in het internettijdperk. Dat sluit aan bij tekst 1 waarin wordt gesproken over 'elk bandje met nul euro en een webcam kan zichzelf wereldwijd onder de schemerlamp presenteren.'

122. Antwoord, twee van de volgende:

- Veel videoclips hebben een gelikte vormgeving, in deze clip oogt alles (belichting, decor) juist knullig.
- In veel videoclips zie je dansende mooie dames, hier zien we vier wat sullig ogende heren.
- In veel videoclips zit heel veel montage, terwijl deze clip in een keer is opgenomen.

123. Antwoord, twee van de volgende:

- Alle drie de video's zijn zogenaamde 'onetakers': een lange shot zonder montage.
- In alle drie de video spelen dans en choreografie een grote rol.
- In alle drie de video's wordt er op een bijzondere manier gebruik gemaakt van alledaagse voorwerpen of apparaten zoals loopbanden, IKEA-meubels en paraplu's.

124. Antwoord:

Overeenkomsten met Thriller:

- De video heeft een hoge, filmische kwaliteit (met veel special effects).
- De video neemt je mee naar een fantasiewereld.

Overeenkomsten met OK GO:

- De video bestaat uit 1 enkel shot.
- De clip is niet verhalend, het draait om de bewegingen van de performers.

125. Antwoord, strekking:

Videoclips zijn aanvankelijk puur een middel om de verkoop van platen te stimuleren.

Tegenwoordig worden videoclips beschouwd als een zelfstandige artistieke uiting, onderdeel van het 'oeuvre' van de artiest.

Examentraining 2: Interactie van publiek

126. Strekking antwoord:

De meeste kinderen krijgen al jong afgeleerd om op muren en meubilair te kleuren. Kusama moedigt haar publiek juist aan om deze 'regel' te doorbreken en hun fantasie de vrije loop te laten. Hierdoor krijgt haar smetteloze woonkamer weer kleur en komt hij als het ware tot leven. Kusama confronteert haar publiek zo op een speelse wijze met de hang naar orde en regelmaat.

127. Antwoord:

- Pop art: Kusama's werk oogt vrolijk en fotogeniek, maar heeft vaak een politieke ondertoon.
- Minimal art: Kusama's werk is vaak minimalistisch; haar stippelwerken bestaan uit een sterk concept, duidelijke vormen en heldere kleuren.
- Performancekunst: Kusama werkt vaak met performers, wier lichaam zij meestal beschildert.

128. Strekking antwoord:

Kenners waarderen Kusama met name om haar pioniersrol, haar conceptuele helderheid, haar vormvastheid en haar invloed op andere kunstenaars. Tegelijkertijd spreken de vrolijke kleuren en het speelse karakter van haar werk een groot publiek aan. Je zou kunnen zeggen dat Kusama's werk de kloof tussen hoge en lage kunst overbrugt.

129. Antwoord:

- Abramović is een wereldberoemde kunstenaar.
- In een tijd vol digitale afleiding verlangen steeds meer mensen naar rust en leegte.

130. Antwoord:

Verschillen:

- Voor *The artist is present* maakt Abramović nog gebruik van objecten: twee stoelen en een tafel, bij *512 hours* zijn de museumzalen helemaal leeg.
- Je zou kunnen zeggen dat bij *The artist is present* Abramović zelf het materiaal is, terwijl bij *512 hours* de bezoekers haar materiaal zijn.

Overeenkomst: in beide werken staat de persoon Abramović centraal.

131. Antwoord:

Ter beoordeling aan de docent.

132. Antwoord:

De sokkels spelen met het sociale ongemak dat je kunt ervaren als je voor een foto moet poseren. De afgebeelde sokkel nodigt bijvoorbeeld twee onbekenden uit om alleen voor de foto elkaar te knuffelen.

133. Antwoord:

Abramović verbiedt haar publiek tijdens *512 hours* om foto's te maken, om zo 'in het moment' te zijn. July nodigt het publiek juist hiertoe uit.

134. Antwoord:

Ter beoordeling aan de docent. Te denken valt aan o.a. *Yard* van Allan Kaprow, *I like America and America likes me* van Joseph Beuys en *The battle of Orgreave* van Jeremy Deller.

Research 1: Artworld

Aanvullende digitale toelichting, tips beschikbaar.

Research 2: Cross-over festival

Aanvullende digitale toelichting, tips beschikbaar.